

20.6.2012

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto oikeusministeriön arviomuistioon

Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet 25/2012

Taustaa

Muistiossa esitellään rikoslain seksuaalirikoksia koskevan 20 luvun muutostarpeita raiskausrikosten osalta. Yksi keskeinen kysymys on raiskauksen tunnusmerkistön määrittely. Suomessa (ja monessa muussa Euroopan maassa) raiskaus on määritelty sukupuoliyhdyntäksi tai sitä vastaavaksi seksuaaliseksi teoksi käyttäen väkivaltaa tai sen uhkaa tai käyttäen hyväksi uhrin puolustuskyvyttömyyttä tai kyvyttömyyttä oman tahdon muodostukseen. Joissakin maissa taas raiskaus on määritelty sukupuoliyhdyntäksi tai vastaavaksi teoksi ilman uhrin suostumusta.

Muistiossa esitetään, että uhrin tahdon vastaisuuden elementtiä tulisi painottaa nykyistä enemmän, mutta suostumuksen puuttumista ei tulisi ottaa rikoksen tunnusmerkistöön. Tätä perustellaan muistiossa sillä, että eksplisiittisen suostumuksen puuttuminen ei sinänsä merkitse teon tahdonvastaisuutta, koska myöskään osapuolten vapaasta tahdosta tapahtuvassa kanssakäymisessä suostumusta ei nimenomaisesti ilmaista. Keskusliitto pitää muistion johtopäätöksiä tältä osin kannatettavina.

Ehdotus törkeän raiskauksen kvalifiointiperusteiden täydentämisestä

Erityisesti lapsia koskee muutosehdotus 3., jolla muutettaisiin törkeän raiskauksen kvalifiointiperusteita.: ”Törkeää raiskausta koskevaa rikoslain 20 luvun 2 §:ää täydennetään niin, että raiskauksen kohdistuminen lapseen (alle 18-vuotiaaseen henkilöön) lisätään teon törkeäksi tekeviin pykälän 1 momentin kvalifiointiperusteisiin.”

Muutos merkitsisi rangaistusten kovenemista alaikäisiin kohdistuneissa raiskauksissa, sillä törkeän raiskauksen rangaistusminimi ja -maksimi ovat kaksi ja 10 vuotta vankeutta ja raiskauksen yksi ja kuusi vuotta vankeutta.

Lastensuojelun Keskusliitto tukee mainittua muutosesitystä.

Ehdotus sukupuoliyhteyden määritelmän muuttamisesta

Teot jotka eivät sisällä sukupuoliyhteyttä ja kohdistuvat alaikäiseen lapseen tuomitaan nykyisellään lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä tai törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. Muistion muutosehdotus **sukupuoliyhteyden määritelmän** muuttaminen käsittämään myös esineellä tapahtuvan peräaukkoon tunkeutumisen toisi mukaan uusia tekoja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön ja törkeän raiskauksen piiriin.

Sukupuolielimeen ja peräaukkoon tunkeutumisen asettaminen samaan asemaan on perusteltua, jotta esimerkiksi poikiin ja tyttöihin kohdistuvat seksuaalisen koskemattomuuden loukkaukset saadaan tuomittua samanlaisin perustein samantasoisin rangaistuksiin. Toisaalta myös tyttöihin kohdistuvat teot saadaan johdonmukaisemmin rangaistua niiden vakavuuden ja loukkaavuuden mukaan.

Lastensuojelun Keskusliitto tukee myös tätä muutosesitystä.

Aiheeseen liittyvä lisäehdotus

Rikosnimike ”**Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö**” on aika ajoin herättänyt keskustelua, koska se ei kaikilta osin ole kovin onnistunut kuvaamaan erilaisia lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia.

20.6.2012

Termin asianmukaisuutta pohdiskellaan muistiossa seuraavasti (sivuilla 71-72):

”Luonnollisesti myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten nimikkeiden on vastattava niiden paheksuttavuutta ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavaa luonnetta. Kysymys ei ole tässä tapauksessa kuitenkaan niin yksinkertainen kuin edellä jo käsitelty nykyisin raiskausrikokseksi katsottavan sukupuoliyhteyden pakottamisen rikosnimikkeen muuttaminen raiskaukseksi. Rikosnimikkeen oikeellisuuden arvioinnissa on otettava huomioon muitakin seikkoja. Rikosnimikkeiden eriyttämisellä erilaisin tunnusmerkistökiteijöin määritellyt erilaiset rikokset saadaan kuvaavasti eroamaan toisistaan. Vakiintuneita rikosnimikkeitä ei tulisi muuttaa, jollei tunnusmerkistössä tapahdu muutoksia, joiden perusteella muutosta voidaan pitää perusteltuna. Huomioon on otettava tiettyjen rikosten (tässä tapauksessa seksuaalirikokset) rangaistussäännösten muodostama kokonaisuus ja johdonmukaisuusnäkökohdat. Yhden rikoksen nimikettä ei voida arvioida irrallaan muista sitä lähellä olevien rikosten nimikkeistä.

Kyseenalaista on, ilmentäisikö sukupuoliyhteyden sisältävän lapseen kohdistuvan hyväksikäyttörikoksen nimikkeen muuttaminen lapsen raiskaukseksi paremmin teon luonnetta. Tämä ei koske asian arvioimista pelkästään oikeudellisen kielenkäytön vaan myös yleisen kielenkäytön näkökulmasta. Raiskausrikosten nähdään usein liittyvän nimenomaan tiettyjen paheksuttavien keinojen käyttöön. Niiden käytöstä ei siis kuitenkaan ole kysymys lapsiin kohdistuvissa hyväksikäyttörikoksissa. Jos sukupuoliyhteyden sisältävät teot nimettäisiin lapsen raiskausrikoksiksi, voidaan esimerkiksi kysyä, missä määrin rikosnimike ”lapsen raiskaus” kuvaa sukupuoliyhteyttä seurustelusuhhteessa olevan kahden sellaisen nuoren henkilön välillä, joihin ei kuitenkaan voida soveltaa rikoslain 20 luvun 7 a §:n rajoitussäännöstä, joka tekisi teon kokonaan rankaisemattomaksi. Epäselvyyttä aiheutuisi siitä, mistä puhutaan, kun puhutaan lapsen raiskaamisesta. Tarkoitettaisiinko sitä, että tekijä on syyllistynyt raiskaukseen ja lapsen raiskaukseen vai ainoastaan syyllistymistä lapsen raiskaukseen. On myös nostettu esiin mahdollisuus, että rikoksenteijöitä ei tekojen edellyttämällä tavalla tuomita sekä raiskausrikoksesta että lapseen kohdistuneesta hyväksikäyttörikoksesta. Sukupuoliyhteyden sisältävien rikoslain 20 luvun 7 §:n (ja eräissä tapauksissa siis 6 §:n) mukaisten tekojen nimeäminen myös raiskauksiksi ei olisi omiaan edistämään sen tärkeän näkökohdan painottamista, että kysymys on kahdesta eri rikoksesta, jos myös nykyisin raiskaukseksi katsottavan rikoksen tunnusmerkistö täyttyy. On myös huomattava, että koska lapsiin kohdistuvat hyväksikäyttörikokset käsittävät runsaasti muitakin kuin sukupuoliyhteyden sisältäviä tekoja, rikosnimikkeet ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” ja ”törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” kuitenkin jäisivät lainsäädäntöön.

Edellä todettujen seikkojen perusteella ei vaikuta perustellulta muuttaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rikosnimikkeitä niin, että sukupuoliyhteyden sisältävät rikoslain 20 luvun 6 ja 7 §:n mukaiset hyväksikäyttörikokset muuttuisivat nimikkeiltään raiskausrikoksiksi eli lähinnä ”lapsen raiskaukseksi” ja ”törkeäksi lapsen raiskaukseksi”.

”Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” lienee siirtynyt suomeen käännöslainana ja se on alusta lähtien ollut huonosti suomenkieleen istuva ja käytössä pitkä ja hankala. Monikkomuoto

20.6.2012

"seksuaaliset hyväksikäytöt" tuntuu erityisen kömpelöltä. Lisäksi termissä on viittaus jonkinlaiseen hyvään, joka ei myöskään varsinkaan uhrin kannalta tunnu onnistuneelta ilmaukselta. *"Hyväksi käyttäminen"* on tekijän näkökulmasta lähtevä ilmaus.

Korvaavaksi termiksi on ehdotettu muun muassa termiä *lapsen seksuaalinen pahoinpitely*, joka kuitenkin sopii huonosti kuvaamaan tekoja, joihin ei liity väkivaltaa eikä välttämättä edes kosketusta. Toinen esitetty vaihtoehto on ollut *lapseen kohdistuva seksuaalirikos*, joka taas yleisluontoisuutensa vuoksi soveltuu huonosti kuvaamaan vain tiettyjä seksuaalirikoksia.

Keskusliitto esittääkin harkittavaksi *lapsen seksuaalisen hyväksikäytön* korvaamista nimikkeellä **lapsen seksuaalisen koskemattomuuden loukkaus**.

Perustelut:

- 1) Termi kuvastaisi "hyväksikäyttöä" voimakkaammin tekojen loukkaavuutta. Samalla se soveltuisi hyvin kuvaamaan kaikkia tekoja lievimmistä ja ilman kosketusta tapahtuneista teoista vakavampiin rikoksiin. Siihen olisi myös luontevaa liittää määre "törkeä".
- 2) Ilmauksen etuna olisi myös se, että se ei sitoisi rikosta suoraan käytetyn fyysisen väkivallan läsnäoloon tai puuttumiseen vaan ilmaisisi täsmällisesti, että rikoksessa *loukataan nimenomaan seksuaalista koskemattomuutta*.
- 3) Ilmaus olisi niin ikään sopusoinnussa sen lakimuutoksen kanssa, jossa seksuaalisen teon määritelmästä poistettiin seksuaalisen kiihotuksen tai tyydytyksen tavoittelun vaatimus. Tällöin huomio keskittyisi nimenomaan uhrille aiheutettuun haittaan, eikä pykälästä jo poistettuun tekijän mahdollisesti saamaan seksuaaliseen kiihotukseen tai tyydytykseen eli *hyväksikäytön* oletettuun tavoitteeseen.
- 4) Ilmaus olisi sopusoinnussa myös perustuslain 7 §:ssä käytetyn terminologian kanssa. Pykälässä puhutaan juuri "koskemattomuuden suojasta".
- 5) Seksuaalisen koskemattomuuden loukkaus olisi myös suomen kieleen luontevasti sopiva ilmaus.
- 6) Muistiossa todetaan, että "Vakiintuneita rikosnimikkeitä ei tulisi muuttaa, jollei tunnusmerkistössä tapahdu muutoksia, joiden perusteella muutosta voidaan pitää perusteltuna." Kun kiihottavuuden vaatimus juuri äskettäin poistettiin, on tunnusmerkistössä tapahtunut muutos. Rikosnimikettä ei tuolloin kuitenkaan muutettu. Sisällön muutosta kuvaava nimikkeen muutos voitaisiin toteuttaa nyt kun seksuaalirikoksia käsitteleviä säädöksiä muutenkin muutetaan. Mitä nopeammin muutos toteutetaan, sitä nopeammin uusi täsmällisempi nimitys voi vakiintua.